

מודל חינוכי

נשמה טהורה

מי שמסתכל לפי תומו בקבוצות ילדים בריאים, מבין את דברי הברכה: "אלוקי נשמה שנתת בי - טהורה היא". נשמותיהם טהורות, שקופות ומוכנות לקבל כל קרן אור מאת ד'. אם אנו בני בליעל, אנחנו אשמים, ואם בנינו אינם סרים למשמעתנו - גם כן אנו אשמים.

במקרה שילדינו לא יסורו למשמעתנו, עלינו לשאול את עצמנו אם אנו יודעים כיצד לתת פקודות? האם אנו מופיעים לפני ילדינו כראויים למשמעת זו?

בזה רואים אנו את כל סוד החינוך. עליכם, אב ואם, לדאוג שתופיעו לפני בניכם ב**יתרונותיכם הרוחניים והמוסריים, כדי שהם יכבדו בכם את האדם הטוב והנבון.** בגלל המידות הטובות שלכם יכבדו וייראו אתכם ילדיכם, וברצון ישמעו בקולכם.

(רבי שמשון רפאל הירש / יסודות החינוך א, עמ' קנז)

החינוך העקיף

למסרים ישירים הילד מתנגד, אך למסרים עקיפים הוא מתנגד פחות. דברים שהוא רואה משפיעים עליו יותר מאשר הטפה ישירה, בפרט כאשר הוא רואה את מעשיהם את אנשים שהוא מעריך מאוד.

מכיוון שכך, לחינוך העקיף, הבא על ידי דוגמא אישית ראויה, נודעת השפעה מכרעת על עיצוב דמותו הרוחנית של הילד.

ההורים משמשים כמודל התנהגותי לילדיהם, והילדים מתרשמים מאוד מהתנהגותם וממעשיהם. הם חיים עם הילדים בבית אחד, ואי אפשר להסתיר מהם או לרמות אותם.

מסיבה זו, מוטלת עליהם החובה לדאוג שלא נקלקל במו ידיהם את ילדיהם. אם ההורים צועקים וכועסים בבית, הילד קולט זאת. אם האב אומר לאם להגיד שהוא לא בבית, או שהאם מבטיחה לילד הבטחות ולא מקיימת - הילד לומד מכך לשקר.

(ערוך על פי הרב אליהו רוט / עקרונות בחינוך ילדים, עמ' נט - ס)

הכבוד המיוחד שאנו מגלים לעיני הילדים כלפי ענייני המוסר והרוח, הוא המניע וממריץ אותם לחתור לקראת שלמות מוסרית ורוחנית.

ילדים מתרשמים מאוד לרעה כאשר אימם מגלה התעניינות יתירה בענייני אופנה, והיא משתדלת בכל האמצעים למצוא חן בעיני רואיה. הוא הדין גם באב הלהוט יתר על המידה אחרי מאכלים מובחרים, והוא טורח יותר מדי מסביב להכנת סעודותיו.

כנהה וכהנה דוגמאות של אי צדק מוסרי עשויות להתגלות לעיני הילד בבית הוריו, והשפעתן מזיקה מאוד. לכן, שומה על ההורים להקפיד מאוד שלא יתנו לילדיהם אפילו דוגמא קטנה ביותר של סטייה מדרך האמת והצדק!

אם אנו מתרגזים ללא ריסון על כוס שנשברה, או על בגד שנקרע בגלל אי זהירות; אם דבר כזה מעורר את זעמנו יותר מאשר חטא מוסרי שחוטא הילד כנגד אחותו הקטנה שביקשה ממנו טובה ולא קיבלה; אם דברים אלו מעוררים את זעמנו יותר מאשר הטחת מילה מעליבה בעני מסכן, או מהשמעת מילה שאינה מתאימה לאמת - הרי בלא יודעין אנו מוכיחים לילדינו, שהמוסריות אינה כל כך חשובה לנו, וכי הפסד חומרי מדאיג אותנו יותר מפגם מוסרי!

(הרב שמשון רפאל הירש / אבני חינוך, עמ' לז)

הבית המחנך

אצל האבות הקדושים רואים שיצחק היה מדבר עם יעקב ועשו, יעקב דיבר עם בניו השבטים הקדושים. אך לא מצאנו שאברהם אבינו מדבר עם יצחק בנו, פרט לפעם אחת ויחידה, בעקידה, כשיצחק שואל: "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה".

הביאור הוא, שלחיות בבית של אברהם אבינו ושרה אמנו, לראות את הבית וההנהגה, את כל מהלך החיים בבית הגדול הזה - אין צורך בדיבורים, אין צורך לחנך. **הדוגמא האישית של ההורים היא מחנכת.** והדוגמא של הבית היא החינוך.

בעקידה הייתה פליאה נשגבה, כאילו נגד החינוך של יצחק, עד ששאל "ואיה השה לעולה". רק כאן יצחק מתעורר לשאול, אך כל מהלך החיים פשוטים וברורים.

(הספד הגאון הרב עזריאל איערבאך שליט"א על הרבנית קנייבסקי ע"ה)

"אני לא זוכרת שהרב או הרבנית אלישיב ע"ה היו מעירים לילדיהם על התנהגותם. אצלם החינוך לא היה בעזרת חגורה או מבצעים, אלא באמצעות דוגמא אישית. הילדים ראו מה חשוב באמת לאבא ולאמא ועשו זאת, שהרי כל ילד מטבעו רוצה לשמח את הוריו.

הרב מעולם לא אמר לילדים מה לקנות או לא לקנות, וגם לא אמר להם מה מותרות בעיניו. כולנו הרגשנו זאת. מי שביקר בבית חמי ונחשף לפשטות שבה הוא מרוהט, פשוט לא יכול היה לעזוב את המקום ולהזמין לעצמו מדיח כלים איכותי, גם אם זה היה חלק מסדר היום שהוא תכנן לעצמו עוד לפני הביקור. קל וחומר מי שגדל בבית פנימה.

כך היה גם בכל נושאי החינוך. בבית הרב לא הייתה שנייה שלא נוצלה עד תומה. שעת האוכל, לדוגמא, הייתה שעה של איחוד משפחתי, אבל ברגע שבו נגמרה הארוחה הרב היה חוזר אל ספרינו. האמיני לי, שהדוגמא האישית שראינו בבית הייתה החינוך הטוב ביותר שהרב יכול היה להעניק לכולנו."

(הרבנית יוכבד אלישיב תחי', בלתו של מרן הרב אלישיב זצ"ל בדאיון)